

МОТИВЪТ „СВ. ГЕОРГИ УБИВА ЛАМЯТА” В ИКОНОГРАФИЯТА И ФОЛКЛОРА

Анелия Петрова

Русенски университет „Ангел Кънчев”

Настоящото изложение се спира върху спецификите на мотива, който се оказва най-често срещан по българските земи сред иконографските изображения на светеца. След приемането на християнството, усвоената вече схема за „Драконоубица” става характерна и за българското канонично изкуство. В житието си той е описан като мъченик, страдал заради вярата си и въпреки съществуването на други негови иконографски типове, образът на свети Георги е свързан с едно не толкова съществено, според текста, чудо – чудото с ламята.

От VI до VIII век св.Георги, св.Димитър и др. светци-конници са били изобразявани като стоящ римски войн, държащ в дясната си ръка копие, а в лявата – опрян о земята щит ¹. Възседнал кон, св.Георги започва да се изобразява едва към XI-XII век. Тази иконография се утвърждава не само в рамките на каноничното, официално изкуство. Влияние оказват схващания и фактори, дошли отвън, от фолклорната среда.

Когато българите приемат християнството, неговият канон и религиозни практики, езическите вярвания и обреди частично се християнизират, като някои от тях се запазват във фолклора. Според изследователите ² там през вековете са съществували образи, близки до този на св.Георги – „тракийският Херос, славянското Ярило и св.Георги са сходни. Междинно звено в представите на траки и славяни и късно наложилият се култ към светеца е Добри – конник, който възприема заземеността на тракийския Херос и я предава на св.Георги”. Веднъж включена в образа на християнския светец, тази представа се интегрира в иконографията му. Култът към св.Георги достига своя разцвет към IX-X век, решителен тласък дават голям брой чудеса, най-известното от които е чудото с ламята. Това е достатъчно за появата на икони със същия мотив, но не и за отпадане на другите изображения. Обяснение търсим във фолклорна среда, където представата за змеебореца се успоредява със св.Георги. Българският народ не познава св.Георги в смисъла на неговото житие. Под влияние на етнокултурните натрупвания той е превърнат в смел конник-войн, покровител и победоносец. Особеност в българската иконография на светеца е това, че по-скоро отразява фолклорната представа, отколкото каноничната. Този факт оказва влияние върху ограничаването на другите му изображения. Ако св.Георги се представи като прав войн, иконата ще бъде в рамките на канона, но вероятно ще затрудни възприятието на човека с фолклорен мироглед. Той познава св.Георги като конник и тази му представа е неизменна. В иконите с мотив „Св.Георги убива ламята”, където той е изобразен като змееборец и конник, ще бъде разпознат като персонаж от народните песни. В случая иконите, като напътстващи обикновения човек в християнството и създаващи нагледна представа с цел да зъдълбочат вярата му, биха изгубили своята сила, ако не бяха съобразени с фолклорната култура. Изображението на св.Георги е част от фолклорното християнство - компромис на иконографско равнище между старите езически вярвания, трансформирани във фолклорни представи и новите християнски разбирания. Това прави иконографията на светеца етноспецифична.

БЕЛЕЖКИ

1. Гошев, И. Един средновековен барелеф от Созопол. В: ГСУ, Богослов. фак., VI, 1929, 17.

2. Калоянов, А. Български митове. С., 1979, 133-135.